

**İZMİR YÖRESİNDEKİ OSMANLI DÖNEMİ MEZAR TAŞI KİTABELERİNDE
MESLEK GRUPLARI¹****OCCUPATIONAL GROUPS IN THE OTTOMAN PERIOD TOMBSTONE
INSCRIPTIONS IN THE IZMIR REGION****Dr. Gülsün EBİRİ**

Sanat Tarihi Bölümü

ORCID: 0000-0002-3063-4413

Özet

Her nefsin mutlak karşılaştığı son olan ölüm, insanoğlu üzerinde derin etkiler bırakmıştır. İslam inancında “Her nefis ölümü tadacaktır. Sonra bize döndürüleceksiniz” ayetiyle belirtilen ölüm, bir geçiş olarak görülmektedir. Ölümü, terhis-i dünya ve asıl olana dönüş olarak gören Müslümanlar, İslam sanatında ölüm algısının somut bir yansıması olan mezar taşlarını yapmışlardır. Fâni dünyada bırakılan son iz olarak görülen mezar taşları, dönemin kültürel ve sosyal hayatına dair mesajlar içeren önemli eserlerdir. Küçük Menderes Havzası’ndaki İzmir yöresinde tarihe ışık tutacak önemli kaynaklar arasında Osmanlı mezar taşları da bulunmaktadır. Bu mezar taşları, sanatsal boyutunun yanında sosyal ve idari tarihi, edebiyat ve dil kullanımı, bölge demografisi, aile yapısı ve dönem hastalıkları hakkında da önemli bilgiler sunmaktadır. Ayrıca mezar taşı kitabelerinde tespit edilen bilgiler arasında meslekler de yer almaktadır. İncelenen İzmir yöresindeki Osmanlı dönemi mezar taşlarında Değirmenci, Demirci, Deveci, Emlakçı, Emlak Kâtibi, Hafız, Hatip, Hazinedar, İmam, Kasap, Kaymakam, Müderris, Naip, Semerci, Hattat, Nalband, Telgraf Müdürü, Bıçakçı, Eskici, Süvari, Çavuş, Gazancı, Keçeci, Mutaf vb. meslek grupları ile toplumda belli bir statüye sahip kişiler bulunmaktadır. Bu bildiri kapsamında İzmir yöresindeki Osmanlı Dönemi mezar taşlarında meslekleri ifade eden kitabeler incelenerek, dönemin sosyal ve idari ortamında meslek grupları hakkında ilgili sonuçlara ulaşmak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kitabe, Mezar taşı, Osmanlı dönemi, Meslekler

Abstract

Death, which is the last death in which every self will encounter, has left deep effects on human beings. In Islamic belief, “Every exquisite death will taste death. Then you will be returned to us”. Muslims, who saw death as a return to the world and the real one, made tombstones, a concrete reflection of the perception of death in Islamic art. The tombstones, which are seen as the last trace left in the mortal world, are important works containing messages about the cultural and social life of the period. Among the important sources that will shed light on history in the Izmir region of Küçük Menderes Basin, Ottoman tombstones are also present. In addition to its artistic dimension, these tombstones provide important information about social and administrative history, literature and language use, regional demography, family structure and period diseases. In addition, the information identified in the tombstone inscriptions are occupations. Değirmenci, Demirci, Deveci, Real Estate, Real Estate Clerk, Hafız, Hatip, Hazinedar, Imam, Butcher, District Governor, Müderris, Naip, Semerci, Nalband, Telegraph Manager, Bıçakçı, Eskici, Cavalry, Sergeant, Gazancı, Felter, Mutaf and so on. There are professional groups and people with a certain status in the society.

* Bu çalışma, 21-23 Ekim 2021 tarihlerinde düzenlenen VII. INSAC Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Kongresi’nde (INCSES-2021) bildiri olarak sunulmuştur.

Within the scope of this statement, it is aimed to examine the inscriptions expressing the occupations in the tombstones of the Ottoman period in İzmir region and to reach the relevant results about the professional groups in the social and administrative environment of the period.

Keywords: Inscription, Tombstone, Ottoman Period, Professions

GİRİŞ

Ölüm, Müslümanlara göre terhis-i dünyadır. İslam inancında ayetle “Her nefis ölümü tadacaktır. Sonra bize döndürüleceksiniz (Âl-i İmran, 3/185)” belirtilen ihtardır. Ruhun bedenden ayrılmasını ve bâki bir hayatın başlangıcına dikkati çekmiştir. Ölüm, mekân değişikliği olarak görülmektedir. Asıl olana kavuşmadır. Bu durum ise İslam sanatında somut bir yansıma olarak mezar taşları kitabelerine aksettirmiştir.

Tarihin en eski uygarlıklarından günümüze kadar mezarlar, mezar yapıları ve bunlara ait kitabeler, toplumların yaşamları ile ilgili en somut, en anlamlı ve en güvenilir belgelerini oluşturmaktadır (Tüfekçioğlu, 1998: 394). Osmanlı mezar taşları tarihe ışık tutacak önemli kaynaklar arasındadır.

Anadolu’da sıkça karşılaştığımız Osmanlı Dönemine ait mezar taşlarını Küçük Menderes Havzası’ndaki İzmir yöresinde de görmekteyiz. Bu döneme ait mezar taşları hem sanatsal hem de toplumsal ve idari yönüyle bölge demografisiyle günlük yaşama dair önemli bilgiler sunmaktadır. Ayrıca mezar taşı kitabelerinde meslek dalları da tespit edilmiştir. Meslekler sosyoloji, tarih ve sanat tarihi çalışmalarına kaynaklık edecek yeni bilgileri barındırmaktadır. Şehrin idari yapısı, dini yapısı, esnaf, zanaatkârlar ve sanatkârları hakkında bilgiler vermektedir. Bu çalışma ile İzmir yöresindeki çeşitli mezarlıklarda ve hazirelerde yer alan mezar taşlarındaki meslek gruplarını incelenmiştir.

İZMİR YÖRESİNDE MEZAR TAŞLARINA YANSIMIŞ MESLEKLER

Osmanlı Dönemi’nde yer alan tüm mesleklerin neler olduğunu ya da sayısını belirlemek mümkün değildir. Çünkü Osmanlı şehirlerinden sadece cüz’i miktarının üzerinde şehir tarihi araştırmaları yapılmıştır. Bu araştırmalar ise belirli bir dönemi kapsamaktadır. Ayrıca şehirlerin coğrafi ve ekonomik yapısına göre farklı meslekleri barındırmaktadır. Örneğin liman kentlerinde bulunan reis ve kaptan vb. mesleklere rastlanılırken diğer iç şehirlerde bu grup bulunmamaktadır (Güler, 2000: 124).

Osmanlı Devleti’nde devlet işleri dışında esnaf ve zanaatkârlardan oluşan farklı tebaadan halkın da ticaret yapabilmesine olanak sağlayan lonca teşkilatı kurulmuştur. Bu loncalar sayesinde birçok meslek grubu oluşmuş ve farklı yerlerde de icra edilmiştir.

İzmir yöresindeki çeşitli mezarlıklarda ve hazirelerde yer alan mezar taşlarındaki meslek gruplarını şu şekilde inceleyebiliriz:

1. İdari ve Eğitim ile İlgili Meslekler: Hazinedar², Kaymakam, Kethüdâ³, Telgraf Müdürü, Voyvoda⁴, Şeyhülislam müsteşarı⁵, Naip⁶, Mahkeme Kâtibi, Hâkim, Liman Reisi, Müderris⁷, Müderrisi Sultani⁸, Yazıcı, Çeşmeli Odabaşı, Çeşme Kaymakamı, Çeşme Voyvodası, Kızıllhisar Burç Ağası, Sakız Evkaf Müdürü

2. Askeriye Sınıfından Olan Meslekler: Anadolu Kazaskeri⁹, Süvari (Atlı askerler), Ser Bevvabin¹⁰, Kapucubaşı hizmetinde, Sipahi, Barutçu, Sapanıcı¹¹, Kundakçı¹², Destiban (Korucu), Çavuş, Avcı, Mülazım¹³

3. Dini ve Vakıf İşleriyle İlgili Meslekler: Hafız, Hatip, İmam, Hoca, Müezzin, Müftü, Müteveli, Muhaddis¹⁴, Şeyhu'l-kurra (Kuran hafızı)

4. Esnaf, Zanaat ve Sanatkârları İçeren Meslekler: Değirmenci, Demirci, Deveci, Emlakçı, Emlak Kâtibi, Kasap, Semerci, Hattat, Nalbant, Bıçakçı, Eskici, Mutaf¹⁵, Terzi, Urgancı, Çilingir, Yağcı, Bakkal, Keçeci, Deveci, Semerci, Fidancı, Katmerci, Kavukçu, Ambarcı, Tahtacı, Bakırcı, Boyacı, Nalancı, Takozcu, Çiftçi

5. Diğer Meslekler: Baytar, İskeleci

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Batı Anadolu'nun Manisa, Aydın, İzmir, Denizli gibi merkezlerinde görülen mezar taşlarının en erken tarihli olanı (XIV. yüzyıl'ın ortalarında), Aydınoğulları ile Menteşeoğulları dönemine aittir. Osmanlı Dönemi mezar taşları hem geleneğin etkisiyle hem de kendi döneminde farklı formlardan oluşmuştur.

² Hazinedar: Osmanlıda bu isimle anılan meslek, devlet hazinesini veya çeşitli depoları korumakla görevli memurlardır. (Merçil, 1998: 141-143).

³ Kethüdâ: Osmanlı devlet ve esnaf teşkilâtlarındaki bazı görevliler için kullanılan bir unvandır. Osmanlı devlet teşkilâtında XV. yüzyıldan itibaren "bazı devlet görevlilerinin işlerini yürüten yardımcı" anlamında da kullanılmıştır. Devletin en üst kademesinde görev yapan sadrazamdan en alt seviyedeki görevliye kadar mülki ve askerî erkândan pek çok görevlinin kethüdâ unvanını taşıyan yardımcısı bulunduğu bilinmektedir. (Canatar, 2022: 332-334).

⁴ Voyvoda: Osmanlı maliyesinde yüksek vergi gelirlerini toplayan tahsildarlar için kullanılan bir tanımdır. Osmanlılar'da XV. yüzyıla kadar inen voyvodalık özellikle XVI. yüzyıldan itibaren yaygınlık kazanmaya başlamıştır ve XVI. yüzyıl boyunca Osmanlı eyalet maliyesi içinde vergi gelirlerinin tahsilinde önemli bir kurumdur. (Özvar, 2003: 129-131). Ayrıca Eflak, Boğdan ve Erdel beyleri için kullanılan bir unvandır.

⁵ Şeyhülislam, Osmanlılar'da ilmiye teşkilâtının başındaki âlime verilen unvandır. Müsteşarlık ise bakan yardımcısıdır ve II. Mahmud Döneminde (1808-1839) kurulmuştur. ([https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/siyasi-mustesarliklerin-kurulmasi-ve-calismasi/?pdf=3369\(25 Kasım 2022\)](https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/siyasi-mustesarliklerin-kurulmasi-ve-calismasi/?pdf=3369(25%20Kasim%202022))).

⁶ Naip, İslâm devletlerinde hükümdar, vali, kadı gibi devlet ricâlinin vekili, temsilci veya yardımcısına verilen unvandır. Osmanlı'nın başlangıcından beri naiblik mevcuttu. (İpşirli, 2006: 312-313).

⁷ Osmanlı ilmiye teşkilâtındandır. Medreselerde ders veren hocaların unvanıdır.

⁸ Osmanlı döneminde lisede eğitim veren hocalardır.

⁹ Osmanlı Devleti'nde askerî sınıfa âit şer'î ve hukukî dâvâlara bakan hâkimlerdir. Osmanlılar'da Dîvân-ı Hümâyun'un üyesi olan kazaskerler, gayri müslimlerin dâvâlarına bakan kişilerdir. (İpşirli, 2022: 140-143).

¹⁰ Topkapı Sarayı'nda Bâb-ı Hümâyun denen dış kapıyı bekleyen kişilerdir.

¹¹ Makine gibi ağır parçaların yükünü kaldıran kişilerdir.

¹² Tüfek kundakları yapan kimselerdir.

¹³ Medrese tahsilini bitirip icazet alanlardır.

¹⁴ Hadis ilmiyle uğraşanlardır.

¹⁵ Keçi kılından çul, yem torbası vb. şeyler yapan kişilerdir.

Özellikle Şehzadeler şehri olarak anılan Manisa ve diğer batı Anadolu'daki şehirlerde (İzmir, Aydın, Denizli, Uşak) genellikle XVII. yüzyıl'ın sonlarından itibaren mimari tasvirli mezar taşlarına da rastlanılmıştır.¹⁶ Bölgede bu mezar taşlarının XIX. yüzyıl'ın sonuna kadar devam ettiği bilinmektedir. İzmir'de mezar taşı örneklerinin çoğu mezarlık ve hazireler dışında buralardan nakledilen taşlarında bulunduğu İzmir Müzesi'ne dâhil olan Agora'da yer almaktadır.

İnsanoğlu varlığını sürdürebilmek ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek için geçmişten günümüze hep bir çalışma faaliyeti içerisinde bulunmuştur. Bu çalışma faaliyeti içerisinde meslekler oluşmuştur. Mesleklerin çeşitliliği geniş bir hâkimiyet alanına sahip olan toplumlarla birlikte şekillenmiştir. Osmanlı Devleti'nde de toplum ve idare hayatında birçok meslek dalı bulunmaktadır. Ancak mesleklerin tamamının bilgisine ulaşamamıştır. Kayıtlı dokümanlardan (Ehl-i Hıref defterleri, El yazmaları, Minyatürler vb.) edinilen bilgilere göre XVI. yüzyılda Osmanlı'da iki meslek grubu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Tariki Fütüvvete bağlı olan (özel meslek sahipleri) meslek gruplarıdır. İkincisi ise Osmanlı Sarayı'nın gereksinimlerini karşılamak için üretim yapan, saray atölyelerine bağlı meslek grubudur. Bu grup saraydaki Ehl-i hıref teşkilatı içinde yer almıştır. XVII. yüzyıl sonrası ise esnaf loncaları kurulmuştur (Süslü- Urfalıoğlu, 2874).

Osmanlı Döneminde yer alan meslekleri çeşitli kayıtlardan öğrenmekteyiz. Bu kayıtlardan biri de somut belge niteliği kazanan mezar taşlarıdır. İzmir yöresinde incelenen Osmanlı dönemi mezar taşlarında Anadolu kazaskeri, Voyvoda, Mahkeme Kâtibi, Liman Reisi, Ambarcı, Müderrisi Sultani, Barutçu, Müezzın, Çilingir, Müftü, Deveci, Mütevellı, Fidancı, Nalçacı, Hâkim, Kapucubaşı hizmetinde, Ser Bevvabin, sipahi vb. toplum ve idari hayatta yer alan belli meslek dalları bulunmaktadır. Ayrıca bu mesleklerin yüzyıllara göre dağılımı da incelenmiştir(Tablo: 1-2-3).

İzmir yöresinde Hazineıdar, Kaymakam, Kethüdâ, Telgraf Müdürü, Voyvoda, Şeyhülislam müsteşarı, Naip, Mahkeme Kâtibi, Hâkim, Liman Reisi, Müderris, Müderrisi Sultani, Yazıcı, Çeşmeli Odabaşı, Çeşme Kaymakamı, Çeşme Voyvodası, Kızılhisar Burç Ağası ve Sakız Evkaf Müdürü gibi meslekler idari ve eğitim ile ilgilidir. Bu mesleklerdeki kişiler kamu işlerinin yöneticisidirler. Aynı zamanda bu meslek grubu devlet yönetiminde ilim ve ehil sahibi olan sınıftır. Din işleriyle ilgili olan meslekler ise din ve dünya işlerini ayakta tutan, bunları yönlendiren gruptur. Anadolu Kazaskeri, Süvari, Ser Bevvabin, Kapucubaşı hizmetinde, Sipahi, Barutçu, Sapancı, Kundakçı, Destiban, Çavuş, Avcı ve Mülazım gibi meslekler askeri sınıfla ilgilidir. Bu kişiler kendilerini halkın koruyucusu olarak görürler. Yiğitlik ve cesaret erbabıdır. Esnaf, zanaat ve sanatkârları içeren meslekler ise dönemin günlük yaşantısı ve sosyal yapısında bazı ihtiyaçlar dâhilinde oluşmuştur.

Sonuç olarak; İzmir yöresi Osmanlı Dönemi mezar taşı kitabelerindeki meslek gruplarının, İzmir merkez dışında kırsal yerleşmelerdeki envanter çalışmalarının tamamlanması ile 18. 19. ve 20. yüzyıl tarihine yönelik kapsayıcı sonuçlara ulaşmamızı sağlayacaktır. Çoğunlukla 18. ve 19. yüzyıla ait mezar taşlarında meslek grupları belirtilmiştir. Bu meslekler erkek ve kadın mezar taşlarında baba veya eş isimleri ile zikredilerek ifade edilmiştir.

İzmir'in liman kenti olmasından dolayı meslek olarak "iskeleci" daha fazla mezar taşlarında görülmektedir. İskeleci, yolcuların ve deniz taşıtlarının düzenli bir şekilde işleyişini düzenleyen kişilerdir. Ayrıca "Keçeci" mesleği de bölge halkı tarafından hâlâ sürdürülen bir meslek olarak bilinmektedir. Gelenek devam ettirilmiştir. Bu meslek Ege bölgesinde yaygın bir sanat olduğu için mezar taşlarında da bunun izinin olduğu vurgulanmıştır.

¹⁶Batı Anadolu Bölgesindeki Osmanlı Dönemi mezar taşları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız (Biçici, 2004; Biçici, 2009, 110-111; Bulut, 2010; Daş, 2012; Tunçel, 1989; Ülker,1999: 231; Güçlü, 2013).

Müderriş, Hafız, İmam vb. din adamlarına yönelik meslek gruplarıyla 18. 19. ve 20. yüzyıl mezar taşlarında sıkça karşılaşılan bir durumdur.

İzmir yöresi dışında Ege coğrafyasındaki yerleşmeler arasında da benzer meslek gruplarının bulunduğu bilinmektedir. İzmir yöresindeki Osmanlı mezar taşlarındaki meslek gruplarını değerlendirirken yakın çevredeki örneklerden ayrı olarak düşünülmesi mümkün değildir. Özellikle Batı Anadolu bölgesindeki pek çok mezarlık ve hazirede benzer mesleklerin belirtildiği mezar taşları ile karşılaşılmaktadır.¹⁷

Mezar taşlarının belgelenmesi ve korunması dâhilinde mezar sahibinin kimlik bilgilerinin belirlenmesi, dönem içerisindeki meslekler hakkında daha fazla bilgiye sahip olunmasını sağlayacaktır. Böylece tarihi süreç içerisinde değişimler yaşayan meslek gruplarını incelemek gelecek nesillere bırakmak adına yapılmış birer adım olacaktır.

KAYNAKÇA

Bayrakal, S. , Daş, E. (2010). Yelki (İzmir-Güzelbahçe) Mezarlığı. Sanat Tarihi Dergisi 17: 25-41.

Biçici, H. K. (2004). Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları.

Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Biçici, H. K. (2009). Tire Müzesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşlarından Bazı Örnekler. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 50(1): 110-111.

Bulut, F. (2010). İzmir-Urla Merkezdeki Camii Hazirelerinde Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Canatar, M. (2022). Kethüda. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 25: İçinde 332-334. Ankara: TDV Yayınları.

Çağlıtütüncügil, E. (2020). Geç Dönem Osmanlı Mezar Taşı Üretim Sürecine Bir Örnek: Kokluca (İzmir) Mezarlığı". TÜBA-KED, 2: 111- 129.

Daş, E. (1996). Çeşme Mezarlığı'ndaki Mimari Tasvirli Mezar Taşları. Sanat Tarihi Dergisi, 8: 21-32.

Daş, E. (2010). Bozdoğan Mezar Taşları. Sanat Tarihi Dergisi 19(2): 109-127

Daş, E. (2012). İzmir'de Taş Çiçekler. İzmir: Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

Daş, E.- Çakmak, Ş. (2013). Karşıyaka'nın Taş Çiçekleri: Osmanlı Mezar Taşları ve Erken Cumhuriyet

Dönemi Mezar Taşlarından Örnekler. İzmir: Karşıyaka Belediyesi Kültür Yayını.

Emir, S. – Kiper, N. (2006). Karaburun Yarımadası (İzmir) Mezar Taşları Envanteri 2004 Yılı Çalışmaları I: Hisarcık, Ambarseki, Kösedere ve Saip Köyleri. TÜBA-KED, 5: 117-133.

Güçlü, İ. (2013). Bayındır Yakapınar Köyü Mezartaşı Kitabeleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Güler, İ. (2000). XVIII. Yüzyılda Osmanlı Esnaf Ve Zanaatkârları ve Sorunları Üzerine Gözlemler. Muğla Üniversitesi SBE Dergisi, 1 (2): 124.

İpşirli, M. (2006). Naip. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 32: İçinde 312-313. İstanbul: TDV Yayınları.

İpşirli, M. (2022). Kazasker. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 25: İçinde 140-143. Ankara: TDV Yayınları.

¹⁷ İzmir'deki Osmanlı Dönemi mezar taşları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız (Daş, 1996: 21-32; Daş, 2010: 109-127; Bulut, a.g.t.; Daş – Çakmak, 2013; Yılmaz, 2013; Çağlıtütüncügil, 2020: 111- 129; Ülker, 1986: 5-34; Emir - Kiper 2006: 117- 133; Bayrakal,- Daş, 2010 : 25-41; Uluer, 2017).

Merçil, E. (1998). Hazinedar. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 17: İçinde 141-143. İstanbul: TDV Yayınları.

Özvar, E. (2003). Voyvoda. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 43: İçinde 129-131. İstanbul: TDV Yayınları.

Tunçel G. (1989). Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezartaşları. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Tüfekçioğlu, A. (1998). Türk-İslam Dönemi Türbe ve Mezar Taşı Kitabelerinde Tarih İbareleri, Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu, 18-20 Aralık 1998, İstanbul, Türkiye.

Uluer, B. (2017), İzmir/Çeşme (Merkez) Ve Alaçatı'daki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Ülker, N. (1986). Tire Müzesindeki İslami Kitabeler. III. Araştırma Sonuçları Toplantısı 20-24 Mayıs 1985, Ankara, Türkiye.

Ülker, N. (1999). Ege Bölgesi Osmanlı Devri Mezar Taşları. Osmanlı Kültür ve Sanat Dergisi: 231.

Yılmaz, E. (2013). İzmir Ödemiş'teki Türk-İslâm Devri Mezar Taşları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Yılmaz E.,- Ebiri G., “ Tire Merkezdeki Osmanlı Devri Mezar Taşları”, İstanbul, 2021

İnternet Kaynakları

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/siyasi-mustesarliklarin-kurulmasi-ve-calismasi/?pdf=3369> Erişim Tarihi: 25 Kasım 2022).

Süslü- Urfalıoğlu, Bir Osmanlı El Yazmasına Göre XVI. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda Meslekler: 2874, (<https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/S%3%9CSL%3%9C-%3%96zden-URFALIO%4%9ELU-Nur-B%4%B0R-OSMANLI-EL-YAZMASINA-G%3%96RE-XVI.-Y%3%9CZYIL-OSMANLI-%4%B0MPARATORLU%4%9EU%E2%80%99NDA-MESLEKLER.pdf>, Erişim Tarihi: 15.11.2022)

Tablo 1: 18. Yüzyıl'a Ait Osmanlı Dönemi Mezar Taşlarında Meslekler

Anadolu Kazaskeri	Hazinedar
Bıçakçı	Hoca
Çavuş	İmam
Değirmenci	Kasap
Demirci	Kaymakam
Deveci	Mutaf
Emlakçı	Müderris
Emlak Kâtibi	Naip
Eskici	Nalband
Gazancı	Semerci
Hafız	Süvari
Hatip	Telgraf Müdürü

Tablo 2: 19. Yüzyıl'a Ait Osmanlı Dönemi Mezar Taşlarında Meslekler

Ambarcı	Müderriş
Bakkal	Müderriş-i Sultani
Barutçu	Müezzini
Çilingir	Müftü
Deveci	Mütevelli
Fidancı	Nalçacı/Nalband
Hafız	Sapancı
Hâkim	Semerci
Kapucubaşı hizmetinde	Ser Bevvabin
Katmerci	Şeyhu'l-kurra
Kavukçu	Sipahi
Kaymakam	Tahtacı
Keçeci	Terzi
Kurbancı	Urgancı
Liman Reisi	Voyvoda
Mahkeme Kâtibi	Yağcı
Muhaddis	

Tablo 3: 20. Yüzyıl'a Ait Osmanlı Dönemi Mezar Taşlarında Meslekler

Avcı	Hoca
Bakırcı	İmam
Barutçu	Kundakçı
Baytar	Keçeci
Boyacı	Müderriş
Çavuş	Mülazım
Çiftçi	Nalinci
Değirmenci	Şeyhülislam müsteşarı
Destiban	Takozcu
Hafız	

FOTOĞRAFLAR

Görsel 1: 1305/1887, Hafız Hasan Oğlu Hasan, Bayındır Yakapınar Köyü Mezarlığı,(İ. Güçlü)

Görsel 2: 1311/1893, Tahtacı Bostan Ali, Bayındır Yakapınar Köyü Mezarlığı(İ. Güçlü)

Görsel 3: Nalbant Mustafa, Urla Hacı Turan Cami Haziresi (F. Bulut)

Görsel 4: 1296/1878, Telgraf Müdürü Ahmed Efendinin Halilesi (F. Bulut)

Görsel 5: 1251/1835, Mahkeme Kâtibi Mehmed Emin Efendi, Ödemiş Bozdağ Beldesi (E. Yılmaz)

Görsel 6: 1274/1857, Müderris Hamid Efendi, Ödemiş Gölcük Beldesi (E. Yılmaz)

Görsel 7: 1280/1863, Çilingir İsmail Ağa, Ödemiş Bademli Beldesi (E. Yılmaz)

Görsel 8: 1239/1823 Cami-i Şerifin Banisi Alaybeyzade El-Hac İbrahim Bey, Tire Alay bey Cami Haziresi

Görsel 9: 1248/1832 Kasap El-Hac Mustafa Ağa, Hasan Binali Camii Haziresi (Kavakdibi Cami)

Görsel 10: 1281 / 1864 Değirmenci Kaçar Oğlu Kerimesi Şerife Hatun, Hasan Binali Camii Haziresi (Kavakdibi Cami)

Görsel 11: 1287 /1870, Demirci Hüseyin Usta Yetimesi Emine, Tire Müzesi

Görsel 12: 1299/1882, Bayındır Kaymakamı Ali Rıza Bey, Tire Merkez Yeni Cami Haziresi

Görsel 13: 1302/1884, Tire Nâibi Muhammed Said Efendi'nin Zevcesi Hatice-i Nazende Hanım, Tire Merkez Yeni Cami Haziresi

Görsel 14: 1228/1813, Tire Hâkimi Aksakalı Hatipzade Osman Efendi, Merkez Yeni Camii Haziresi

Görsel 15: 1325/1907, Çiftçi İsmail, Bayındır Yakapınar Köyü Mezarlığı, (İ. Güçlü)

Görsel 16: 1287/1870, Çeşme Kalesinin Kolağası Hasan Ağa, (B. Uluer)

Görsel 17: 1183/1770, Kilerci Muhammed Ağa, Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresi (B. Uluer)

Görsel 18: 1276 / 1862, Cerrah Seydi Ağa'nın kerimesi Saliha Kadın, Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresi (B. Uluer)